

KRŠKI LEKSIK ZADARSKE REGIJE

VLADIMIR SKRAČIĆ

UDK: 811.163.42'373.46: 551.435.8](497.8 Zadar)

ANTE JURIĆ

Izvorni znanstveni članak

Centar za Jadranska onomastička istraživanja

Original scientific paper

Sveučilište u Zadru

*Adriatic Onomastic Research Center**University of Zadar*

Primljeno: 2004-04-21

Received:

Autori u ovom radu pokazuju na primjerima iz jezične, ovdje toponomastičke grade da lingvistička istraživanja mogu biti od velike pomoći drugim znanostima, ovdje geografiji. U radu se opširno navode i djelomično objašnjavaju krški termini sadržani u toponimskim likovima karakterističnim za zadarsku regiju u XIV. i XV. stoljeću i danas. Korpus se analizira po geografskim (geonimi, oronimi, hidronimi) i jezičnim kriterijima; semantičkim (standardni geografski termini i metaforički leksemi) i dijakronijskim (predromanski, romanski i hrvatski jezični sloj).

Ključne riječi: krš, geografija, otoci, zalede, povijest, toponim, toponomastika, referent, toponimski lik, metafora

Les auteurs cherchent à prouver que une recherche linguistique, et surtout toponomastique, peut être de grand secours aux autres sciences, notamment à la géographie dans le cas ci-présent. Pour la base de ce travail sont pris les nombreux termes karstiques contenus dans les toponymes caractéristiques de la région de Zadar du XIVe et XVe siècle. Le corpus toponymique est analysé et systématisé selon les critères géographiques (géonymes, oronymes, hydronymes), linguistiques (terminologie géographique "descriptive", métaphore) et diachroniques (couche préromane, romane et croate).

Mots-clés: karst, géographie, îles, arrière-pays, histoire, toponyme, toponomastique, forme toponymique, référent, métaphore.

Uvod

Krš kao kompleksni prirodni fenomen odraz je specifičnoga hrvatskog identiteta, o čemu postoji bezbroj dokaza, a svakako nije najmanje važan onaj da su mnoge hrvatske (u širem smislu slavenske) riječi prodrle u međunarodnu znanstvenu i stručnu terminologiju, pa tako u francuskom nalazimo *polje*, *dolina* i *krš*, u talijanskom *dolac* i također *dolina* za ponikvu.¹ Takozvani mali jezici nisu često posuđivali svoj leksik

¹ Navedeni leksemi su fonetski i prozodijski prilagođeni dotičnim jezicima (*poljé*, *doline* i *karst* u francuskom i *dolazzo* u talijanskom), ali se uvijek odnose na točno definirane krške reljefne oblike.

takozvanim velikim jezicima, pa se hrvatske riječi u tim jezicima poput *kravate* ili *dalmatinca* mogu nabrojiti na prste jedne ruke.

Jezič je medij kroz koji se pretače gotovo cijelo ljudsko iskustvo, pa su riječi i pojmovi potvrđeni u nekom jezičnom polju odraz stvarnog mjesta koje ono zauzima (ili je zauzimalo) u našim životima ili pojedinim segmentima naših istraživanja. Ono čega u prirodi nema, ne postoji ni u jeziku. Brojni krški oblici rezultirali su i bogatom krškom terminologijom. Započinjući ovo istraživanje, nismo ni slutili u kojem ćemo se moru podataka i činjenica zateći. Potrebno je stoga sve činjenice staviti u određeni vremenski i prostorni okvir. Operirat ćemo s dvije skupine podataka.

Prvu skupinu čine krški termini zabilježeni u toponomastičkoj građi zadarskog zaleđa u XIV. i XV. stoljeću, potvrđeni u Državnom arhivu u Zadru, u bilježničkim spisima, koju nam je stavio na raspolaganje kolega Emil Hilje. Mada su podatci prikupljeni za drugu svrhu, oni vjerno ocrtavaju stupanj poznatosti krške terminologije u to davno doba.

Druga, brojnija skupina podataka, odnosi se na termine koje je autor prikupio na terenu pripremajući dvije toponomastičke monografije: jednu o Kornatima i drugu o zadarskim otocima.² Obje objedinjuju oko 7000 leksičkih jedinica. To nikako ne znači da je riječ i o tolikom broju novih leksema, budući da se mnogi, u različitim sintagmama ili izvedenicama, ponavljaju mnogo puta.

Budući da je riječ o krškim reljefnim oblicima i njihovim potvrđama u toponomastičkom leksiku, u obradu su uzeti samo oni termini koji se odnose na prirodne konfiguracije, bilo u realnom odnosu (riječ – sadržaj),³ bilo u metaforičnom obliku (*čelo*, *glavica*, *bok*, *usta*, *nozdra*, *rukav*...). Uzeli smo u obzir i lekseme kojima poticaj dolazi od postojanja ili nepostojanja vode, zbog toga što je njezina prisutnost izravna posljedica sastava i konfiguracije (krškog) terena. Ispušteni su, međutim, oni oblici kojima je motiv mogla biti flora (*Dubrava* ili *Borik*), fauna (*Golubinka* ili *Volujak*) ili neki artefakt (*Gomila* ili *Gračina*), a od metafora su uzete samo one kojima je predstavljena neka konfiguracija, a ne i one kojima su predstavljeni drugi poticaji u imenovanju: artefakti, djelatnosti, namjena prostora...

Konačno, ako je uopće potrebno naglasiti, sav se jezični materijal odnosi na zadarsku regiju, u prošlosti na onu od Zrmanje do Krke s otocima, a u sadašnjosti uglavnom na otočni dio, zajedno s Kornatima, koji su povijesno također dio zadarske regije.

Krški prostor obilježen riječima

Koje je, dakle, mjesto lingvista u tako egzaktnom polju kao što je fizička geografija, i još preciznije, u polju koje se odnosi na proučavanje krša? Prva je pomisao da on tu nema što raditi. No, ipak se čini da nije tako. Naime, svaki je proctor, pa tako i geografski, na ovaj ili onaj način obilježen riječima (i grčki naziv i hrvatska prevedenica

---

² Skračić, 1987. i 1996.

³ Ovdje je potrebno naglasiti za one kojima je lingvistička terminologija manje poznata, da svi jezični sustavi funkcioniraju na relaciji izričaj – sadržaj, ali da se ovaj odnos različito naziva od autora do autora, od škole do škole. U onomastici su korespondentni pojmovi *toponimski lik* (jezični oblik) – *referent* (imenovana stvar).

za ovu znanost upravo to sugerira). Osobito jezična sastavnica dolazi do izražaja u zemljopisu (ovdje doslovno opisu zemlje riječima), gdje ne postoje samo opće imenice kojima su označene specifične zemljopisne konfiguracije (more, zemlja, polje, dolac...) već i osobite riječi (najčešće imenice) kojima se određuje identitet svake konfiguracije posebno (*Bili brig, Poluotok, Sestrunj, Maknare...*). Ovdje je, dakle, riječ o onomastici, jezičnoj disciplini koja se bavi vlastitim imenima, a unutar onomastike, upravo o onoj disciplini koja proučava geografske formacije potvrđene posebnim imenom, to jest o toponomastici, odnosno o oblicima koji nastaju toponomastičkim postupkom – toponimima.

Većina neupućenih smatra da je toponomastika jezična disciplina koja proučava podrijetlo i značenje riječi u toponimima. Ona je svakako i to, ali to nije njezina najvažnija zadaća. Glavna je zadaća toponomastike da objasni odnose između (geografske) stvarnosti i jezičnih potvrda u toponimima, da te odnose klasificira, sistematizira i, ako je moguće, što vjerodostojnije interpretira.

Toponomastički leksik ima tu prednost pred svakodnevnim leksikom što on u načelu duže traje u vremenu, a duže traje zato što je stvarnost koju on označava uvijek ista: Korčula, Vis, Mljet, Krk traju kao geografska stvarnost već tisućama godina, pa gotovo isto toliko traju i njihova imena. Istina je da su mnoga od tih imena značajno izmijenila svoje polazne oblike, ponekad i do mjere da je teško reći što su značila u jeziku prvih imenodavaca.⁴ No, to ne umanjuje njihovu postojanost i trajnost. S obzirom na to da su svi toponimi u trenutku nastajanja bili imenice s općim značenjem, to izlazi da toponimi najpostojanije čuvaju i motive koji su poslužili za dotično imenovanje. A ti su motivi često bili upravo geografski, štoviše, vrlo često upravo proizvedeni postojanjem krša i krških formacija na jadranskoj obali i otocima (*garma, arat/rat, pesak, polje, teg, dolac*, itd.). Prema našim istraživanjima u sistematizaciji svih poticaja koji služe za nadijevanje imena, na prvom su mjestu geografske (krške) formacije i ono što s njima stoji u vezi. Ovdje je istodobno riječ i o najstarijim potvrdama jezika koji su se govorili na današnjem nacionalnom prostoru. A u najvećem broju slučajeva riječ je upravo o hrvatskom, odnosno o jednom od njegova tri narječja – čakavskom.

S druge pak strane toponomastika nam pomaže da vidimo kako su riječi "putovale" i tko ih je upotrebljavao u onom, za nas najzanimljivijem sloju, u sloju koji je prvi potvrđen u toponimskim likovima. Uspoređujući geografske termine na kopnu i otocima,⁵ došli smo do nedvosmisljena zaključka da su najstariji geografski termini potvrđeni i na jednoj i na drugoj strani (na obalnom kopnu i na otocima) vrlo rano, i to upravo u hrvatskim riječima što može biti jak dokaz o ranom naseljavanju otoka Hrvatima, u svakom slučaju ranijem od X. stoljeća, kako se to često uzimalo na temelju Porfirogenetova izvješća.⁶ Danas je, na primjer, *luka* "morska" riječ *par excellence*, ali svatko tko je upućen u geografiju i u jezičnu povijest, zna da to nije uvijek bilo tako, to jest da je riječ *luka* nastala na kopnu. Slično bi se moglo ustvrditi za *dragu, kuk, valu*, itd. Pomicanjem stanovništva prema moru i otocima pomicali su se istodobno i jezični oblici u istom smjeru. S druge pak strane, mnogi jezični oblici, vezani uz imenovanje morske, a osobito podmorske, stvarnosti nisu nikada dospjeli do kopna: *brak, vabis, linga, ...* i

⁴ Ponekad je riječ i o potpuno novim imenima. Takav je slučaj češći što je važnost ili veličina referenta manja: Boa: Čiovo, Srmač: Murter, Zlosela: Pirovac, Zirona: Drvenik, itd.

⁵ Skračić, 1998, str. 221-235

⁶ Porfirogenet o otocima u: Moravcsik – Jenkins, 1967, vol. I, glava 29, red 285-93, str. 138

redovito su romanskog postanja. Kada je riječ o ovoj leksičkoj klasi, riječ je o putovanju u jednom smjeru.

Stoga se na ovoj točki toponomastičke analize postavlja pitanje mjesta aloglotskih utjecaja u hrvatskom krškom leksiku, njegove prostorne i vremenske distribucije. Ovo je pitanje oduvijek gicalo lingviste, a ni znanstvenici ostalih struka (osobito povijesti) nisu ostajali po strani. Naša istraživanja pokazuju da granica između romanskog i hrvatskog geografskog leksika nije pretežito kronološka, već pretežito prostorna. Naime, kada je riječ o geografskom leksiku na hrvatskim otocima, možemo sa sigurnošću ustvrditi da je leksik neobalnih konfiguracija, a osobito obradivih i obrađenih površina, pretežito hrvatski, dok je leksik obale i podmorja u značajnoj mjeri, ali ne potpuno, romanski.⁷

Tipovi geografskih termina

Letimičan pogled na toponomastički korpus kojim se u ovom radu služimo, otkriva nam dvije važne činjenice. Prva se odnosi na izrazito veliku zastupljenost toponimskih likova koji u sebi sadrže neki geografski pojam. Iako je riječ o četrdesetak različitih pojmova i njihovih varijanti, znatno više od polovine prikupljene toponomastičke građe pripada ovoj skupini. Osim zbog iznimne raznolikosti terena koja mora na adekvatan način biti terminološki zastupljena (jer smisao uvijek traži formu), razlog tome je vjerojatno i činjenica da su u građi zastupljeni i mnogobrojni tzv. "mikrotoponimi", tj. toponimi visokog stupnja deskriptivnosti (*Dolac, Lokva, Potok, Brdo* i sl.) koji, osim što imenuju referente, paralelno supostoje u sustavu i kao opće imenice u svakodnevnoj upotrebi. Takve jezične činjenice su u stvari na pola puta između imena i opće imenice koje, treba naglasiti, ipak u potpunosti (u dotičnoj jezičnoj zajednici) izvršavaju svoju toponomastičku funkciju. No, to je čisto lingvistički problem. Druga činjenica se odnosi na samu tipologiju krške terminologije u toponomastici. Općenito, te imenice možemo podijeliti u dvije glavne skupine. P. Šimunović ih naziva *termini topographici* i *termini metaphorici*.⁸

Prvu skupinu čine standardizirani standardnojezični i/ili dijalektalni leksemi koji označavaju određene konfiguracije tla, a sami za sebe ili u kombinaciji s determinantom (posvojnim ili opisnim pridjevom) mogu funkcionirati i kao toponimi. Bez determinanta se na zadarskom otočju pojavljuju: *arat*, ukupno šest potvrda na Olibu, Silbi i Ižu, *garma*, ukupno devetnaest potvrda na Dugom otoku, Istu, Molatu, Premudi, Sestrungju, Silbi, Tunu i Zverincu, a sličnu zastupljenost imaju i ostali termini kao: *brak/bruak/bračić, brig, dolac, draga/dražica, lokva/lokvanj/lokvica/lokvina, mandrač, njiva, pećina* i brojni drugi. S determinantom se najčešće pojavljuju u kombinaciji:

- a) termin + posvojni pridjev od antroponima (osobno ime, titula): *Krševanje polje, Stivanje polje, Begova njiva*.
- b) termin + opisni pridjev: *Vela punta, Suha punta, Debeli rat*.

⁷ Krivo bi bilo misliti da ovaj romanski element uključuje i talijanski u suvremenom smislu riječi. Ovdje je riječ o starijim romanskim slojevima. Više ih je prisutno, ali dva se mogu izlučiti kao konstanta: dalmatoromanski (stariji) i venecijanski (mlađi). Što se prostorne distribucije tiče vidi: Skračić, 2001, str. 115-125

⁸ Šimunović, 1986, str. 220 i 250

c) termin + lokativni determinant: *Burnja prisika, Garbinja prisika, Druga garma, Treća garma*. Podmorski referenti se najčešće prostorno određuju prema obližnjem kopne-nom susjedu; *Brak o Škrevade, Bračić od Hripe, Mel o Lavdare* itd.

Po semantičkom kriteriju, *termini topographici* u toponimiji možemo podijeliti na:

a) termine koji se odnose na sastav tla (najčešće distinkcija kamen/zemlja): *brus, griža, gruh, kamen, liha, pesak, lug, stenica, sabun*;

b) termine koji se odnose na izgled referenta: *dolac, vrh, brdo, pećina, vala*;

c) termine koji se odnose na privrednu važnost referenta: *ograda, njiva, krč, nerezina, polje*;

d) termini koji upućuju na blizinu vode (Vrlo važna toponomastička kategorija.

Vidi: *hidronimi*).

Postupak imenovanja referenta usporedbom po sličnosti (similaritet) s nekim izvan-geografskim, a ponekad i potpuno apstraktnim pojmom vrlo je čest u toponomastici. Ponekad jedna prikladno odabrana metafora o izgledu i kvaliteti referenta može reći više nego stotinu riječi (*Gladuša* za 'neplodna, škrtla zemlja', *Grlić* za 'uski prolaz' i sl.) pa su zbog svoje ekspresivnosti omiljen i čest izbor imenodavaca. Druga skupina geografskih pojmova (*termini metaphorici*) samo je jedan dio vrlo bogatoga toponomastičkog korpusa metaforičkog postanja.⁹ U ovu skupinu ubrojiti ćemo samo one metafore koje su dovoljno učestale u toponimiji da bi i u leksiku lokalnog govora mogle biti opće geografske imenice. Drugim riječima, samo one koje su u dovoljnoj mjeri leksikalizirane, iako je oštru granicu ponekad vrlo teško postaviti. Detaljniji popis metafora u zadarskoj otočnoj toponimiji nalazi se u petom poglavlju. Ovdje ćemo ih najprije pokušati klasificirati po semantičkim kriterijima.

Predmet usporedbe najvećeg broja metaforičkih termina su pojmovi vezani uz svakodnevni život. Nepresušno vrelo takvih usporedbi su dijelovi ljudskog tijela, tzv. antropomorfne metafore, te razni predmeti i artefakti iz svakodnevnog života koje ujedno čine i najbrojniju skupinu. Osim njih, kao metafore se također pojavljuju i neki apstraktni pojmovi, rodbinske veze i sl.

a) dijelovi tijela: *glavica, grba, čelo, kuk*, 'uzvisina, brdo', *bok, nozdra, nožica* 'uvala'; *grlić, usta, ždrilo*, 'suženje, tjesnac', *hrbat, rebra, obrva, pleća*, 'ravniji dio podnožja brda', *rilo, gubac, zaik, zub*, 'poluotok, izduženi teren';

b) predmeti iz svakodnevne upotrebe: *barilo, badanj, funestruala*, 'šupljina, rupa u terenu', *taljurić, pohljib*, 'manji otočić', *ražanj, lopata, ključić, škrevada, šilo*, 'poluotok';

c) artefakti: *fortica, grobak, šupe, konoba*, 'manja ili veća rupa u kamenu, pećina' *kažun*, 'ribarska pošta', *most, zvonik*, 'nagomilano kamenje', *paramida*, 'vrh', *skale*, 'stepenast teren';

d) apstraktni pojam: *Gladuša*, 'loša zemlja', *Starčić* 'dobra zemlja' *Lupeška, Tatinja* 'skrovita uvala';

e) rodbinski odnosi: *Mamica*, 'dobra ribarska pošta', *Sestrice, Brati, Bratomir*, 'prostorno bliski referenti', *Did, Baba, Starčić* i sl.

Lista toponima/topografskih termina metaforičnog postanja ovim nije ni izbliza zatvorena. Mnoge metafore nisu sasvim recentna tvorba. Neke od njih (aloglotske,

⁹ Mnoge "toponomastičke metafore" se u korpusu pojavljuju samo jednom ili dva puta pa ih ne možemo tretirati kao topografske imenice (*Sestrica, Gaćice, Kašun*). Njihova motivacija je trenutna, spontana i jedinstvena, tj. imenice koje se u njima pojavljuju nisu, u lokalnom govoru imenodavaca, dio standardizirane geografske terminologije, već izdvojen slučaj.

najčešće romanske, vidi 5. poglavlje) vrlo su se rano leksikalizirale i ušle u svakodnevnu upotrebu pa su u hrvatski sustav integrirane naknadnim prevođenjem (semantički kalk) ili samo fonetskom adaptacijom.

Krški leksik XIV. i XV. stoljeća

Krški leksik zadarske regije XIV. i XV. stoljeća nije zabilježen u oblicima u kojima će se ovdje o njemu raspravljati. Naime, sve potvrde koje donosimo, uzete su - kako je već kazano - iz arhivske građe. Riječ je o u to doba već formiranim toponimima, a to znači, s obzirom na to da svi toponimi nastaju od općih imenica, o jeziku kojim su hrvatski doseljenici govorili kada su došli u zadarsko zaleđe. To se ogleda, s jedne strane, u velikom broju panslavenskih leksema u toponimskim likovima (*laz, kus, sad, teg, luka, draga*), i s druge, u nekim strogo jezičnim crtama ovoga leksika: izostanak fonema /d/, čakavske ekavske tvorbe, danas prisutne samo na otocima (*Pesak*), itd.

Toponimi iz ovoga ranog razdoblja mogu se razvrstati u nekoliko semantičkih i jezičnih skupina. S obzirom da je riječ o geografiji, ograničit ćemo se u ovom prikazu samo na one toponomastičke riječi koje su motivirane izgledom i sadržajem referenta (geografske konfiguracije), bilo da je riječ o konkretnom prenošenju sadržaja, bilo da je riječ o metafori, te na hidronime.

Geonimi

U ovakvoj sistematizaciji prvu skupinu predstavljaju oni oblici čiji je poticaj u nastajanju došao iz izgleda i sadržaja referenta, *imenovane stvari*, kako se to još kaže u onomastičkoj terminologiji, a to bi bili: **brus** (potvrđen u imenu sela Bruška¹⁰), **dolac** (lokaliteti i pov. sela *Dolac, Dolčine, Dolci, Dolčane, Dolinje*), **draga** (povijesno selo¹¹ *Draževac*, današnje selo *Drage* na kopnu, *Martinja Draga*, Rava), **draženica** (danas uvala u Zadru), **dugača** (lokalitet *Dugaca*), **gaj** 'šuma' (lokaliteti *Gaić*, selo Nadin i *Gaic*, pov. selo *Drenovac*), **garma** 'strma uvalica, procjep u obalnoj stijeni' (brojni lokaliteti na zadarskom priobalju i otocima, lokalitet u selu Pašman), **gaz** 'plitko mjesto u moru' (danas uvala *Gaženica*), **gladuša** (više lokaliteta u Zadru i na otocima i pov. selo *Gladuše*), **gnjoj**¹² (lokalitet *Gnjoišćina*, selo Kukljica), **griza** 'kamen' (pov. selo *Grižanščina*, lokalitet *Grišini* na Ugljanu), **gruda** (lokalitet u pov. selu *Starošane*), **gruh** 'sitno kršje'

¹⁰ Povijesni toponimski likovi iz dokumenata ne navode se u izvornim grafijama, jer su one često raznolike i vrlo brojne, osobito kada je neki od fonema palatal za koji latinski sustav nije imao grafema. Navode se u transliteriranim oblicima u suvremeni jezik, a kada je riječ o još uvijek poznatim toponimima, onda onako kako su prihvaćeni u današnjoj upotrebi.

¹¹ Pojam *povijesno selo* označava manje aglomeracije za koje se u dokumentima iz istoga doba još koristi hrvatski termin *vas* i romanski *villa*. Često i za iste aglomeracije. Po svojim obilježjima to svakako nije selo u današnjem smislu riječi. Najčešće je u pitanju samo jedna ili nekoliko obitelji. To se vidi i iz toga što veliki broj sela duguje svoje ime prezimenu ili imenu vlasnika ili korisnika (*Artikovo selo, Belina vas, Kožina vas, Raduhova vas...*) No, u radu nije riječ o takvim toponimima, pa ih ostavljamo po strani.

¹² Navedeni geografski termini mogli bi se definirati i kao: a) ekonomski geografski (*gnjoj, krč, miljac, njiva, polje, poljica, razboj*), b) biogeografski (*lug, lužje*), c) antropogeni geografski pojam (*vas*).

(pov. selo *Grusi*, lokalitet *Grušine* u Bibinjama i *Grusi* na Pašmanu), **jama** (lokaliteti *Jamenica*, *Jamina*, *Seslavića jama*), **kam**, **kamen** (pov. selo *Kamenjane* i brojne *jame* i *jamine* na otocima Ugljanu i Pašmanu), **kamenica** (lokaliteti *Kamenica* u Diklu i Dragovama), **klanac** (lokalitet, selo Banj i Ugljan), **krč** 'iskrčeni teren' (pov. selo *Krči*, vrh *Krševac*, Sale), **krug** 'kamen koji se drži za tlo' (vjerojatno isto što i *gruh*), **laz** 'prolaz, obradivi tereni' (lokalitet *Uzlazje* u pov. selu *Mahurci*, *Nalazine* u Nadinu, lokalitet *Laz* na Ižu, Pašmanu i Ugljanu. Često ide s posvojnim pridjevom izvedenim od imena ili titule vlasnika; *Biskupova laz* na Dugom otoku, *Poljizov laz* i *Stamorovi lazi* na Olibu), **liha** 'obrađeni komad zemlje' (sela *Lišane Ostrovičke* i *Lišane Tinjske*), **lug**, **lužje** (lokalitet *Lug* u povijesnom selu *Drenovac*) **luka** 'zemljište' (lokaliteti u pov. selima *Sušanj*, *Dupčane* i *Čerinci*, komitat *Luka*), **melj/mel** 'zemlja i prah', 'plodna zemlja' (pov. selo *Miljača*), **miljac** 'zemljište na kojemu se živi' (pov. selo *Miljača*), **mramor** (lokalitet *Mramor*, pov. selo *Praskvić*), **nerezina** 'neplodno zemljište' (lokaliteti u selima *Petrčane*, *Kale* i *Bokanjac*), **njiva** (*Zavonjine njive* na Dugom otoku, *Bela njiva* na Sestrungu, *Njivice* na Istu) **obrov** (pov. selo *Obrovac* kod Nina i današnji *Obrovac*), **oranje** (lokalitet u selu *Podbrđane*), **pećina** (likovi *Peć*, *Pećina* i *Pećine* vrlo su česti toponimi na zadarskim otocima. Nerijetko se upotrebljava i metaforički za imenovanje kamenitih terena i vrhova), **pesak** (pov. selo *Pešćenice*, *Pešćeni rat*, Iž), **plasa** 'komad obradive zemlje' (lokalitet u selima *Sikovo*, *Nadin*, *Mogorova Dubrava* i *Blato*), **pod** 'blaga kosina u podnožju uzvisine' (selo *Podi*), **podanak** (lokalitet *Podanci* u pov. selu *Kamenjane*), **poljana** (lokaliteti *Poljane* u selu *Murvica* i *Kale*), **polje** (lokalitet *Polje* u selu *Polišane*, *Upolje* u pov. selu *Praskvić*, *Arnjevo polje* na Dugom otoku), **poljice** (selo *Poljica*), **prah** 'vrsta zemlje' (lokalitet *Prahulje* u Ninu), **prašina** 'zemlja' (lokalitet *Prašine*, pov. selo *Kolmanje*), **rov** (lokaliteti *Rovja* i *Rovinje* u Zadru), **rat/arar** 'rt, poluotok' (*Oštri rat*, lokalitet u Zadru, *Karnac rat*, *Sveti Petar*, *Paladinji rat*, *Dugi otok*, *Pešćeni rat*, Iž), **rasoha**, 'razdijeljen na dvije strane uvale, dolca ili obale rijeke' (lokaliteti *Rasohača*, *Rasokač*, *Rasuhača*, *Grandova rašhača* i *Rašovač* na Dugom otoku), **razboj** 'nanovo iskrčena zemlja' (lokalitet blizu Grada), **rupa** (selo *Rupa*), **sabun/salbun** 'pijesak' (uvala *Salbuša* kraj sela *Kukljica* na Ugljanu), **stenica/stinica** (pov. selo *Stenice*), **škrila** 'pločasti kamen' (pov. selo *Škrič*, lokalitet u *Salima*), **špilja** (lokalitet *Spiljenice* pov. selo *Kopralj*), **teg** 'komad zemlje' (selo *Pristeg*), **vas**, 'selo' (*Oporavića vas* i *Rozivasi* pov. sela na Ižu), **vlaka** 'udolina, komad zemlje' (lokalitet *Vlačica* u selu *Lukoran* na Ugljanu), **zgon** (lokaliteti u pov. selima *Perljane*, *Drenovac* i *Podbrđane* te *Murvica* i *Bokanjac*), **ždrilo** 'uski prolaz' (kanal između Pašmana i Ugljana).¹³

Oronimi

Drugu skupinu toponomastičkih leksema čine oronimi, dakle jezični oblici kojima se označavaju uzvisine u najširem smislu ove riječi. I ove bi se sadržaje moglo podijeliti u više skupina, no za ovu priliku posebno ćemo opisati samo onu koja se odnosi na uzvisine strateškog značenja. U temeljnoj se skupini, dakle, nalaze ovi oblici: **brdo/berdo/bardo** (pov. selo *Brda* kod *Bokanjca*), **berce** 'manje brdo' (lokalitet, povijesno selo *Terčica*), **brig** (lokalitet *Nin*, te lokaliteti u povijesnim selima *Prljane* i *Visočane*, a

¹³ Ovom popisu pripadali bi po logici sadržaja i romanski leksemi, ali o njima ovdje nije riječ: *Ortus*, *Pratum*, *Punta*, *Scopulus*, *Scala*, *Terra ferma*, *Vallis* ...

vjerojatno i ime sela *Briševo*), **čelo**, 'brdo' (*Čelinjak*, brdo, vrh na Dugom otoku), **gora/gorica** (lokaliteti u selu *Mogorova Dubrava* i *Nin*, te *sela Kačina Gorica* kod *Suhovara* i *Gorica*), **hum** 'brdo' (pov. selo *Zahum*, *Hum*, brdo na Pašmanu), **hripa**¹⁴ 'veća ili manja stijena, manji vrh' (lokalitet, selo *Rogovo*), **kuk** 'stjenoviti vrh, predio' (lokalitet *Kuk* na Dugom otoku, *Kučina* na Ravi), **privlaka** 'najuži dio poluotoka' (selo *Privlaka*), **vis** (selo *Visočana* i pov. selo *Viševica* kod *Petrčana*), **omiš**, 'stijena ili manje brdo' (Dugi otok, Premuda i Pašman), **oštro** (selo *Oštrovica*, *Oštrak*, vrh na Molatu)¹⁵, **vrhovina** (lokalitet *Varhovina* u selu *Crno*, *Vršina* u selu *Banj*). Mnogi polazni metaforički oblici za uzvisine su se toliko semantički izlizali da ih danas doživljavamo kao obične geografske termine gotovo nultog stupnja ekspresivnosti. Takvi su u višoj i manjoj mjeri: **glava** i **glavica**, **čelo**, **grba** i **grlo**, svi potvrđeni u dokumentima kao toponimski likovi (*Nozdarska glavica* na Sestruncju, *Glavičina* i današnje selo *Zaglav* na Dugom otoku, *Čelinjak* i *Zaglavić* na Ižu, *Grlić* na Zverincu te brojni referenti potvrđeni pod imenom *Garba*, *Garbica*, *Garbin* i sl.).

U posebnu skupinu idu brda s osobitom namjenom, to jest ona koja su tako postavljena u prostoru da s njih može dobro motriti ili čuvati okolica brda: od glagolske osnove *zre-ti* potvrđeni su oblici *Ozrinj*, *Zrinj* *Vozrinj*, od imenice *straža* oblici *Stražica*, *Stražišća*, od glagola *čekati*: *Čekanje*, *Čakanje*, *Zacagne*, *Čakati*, možda *Čakavci*, te romanski oblici: *Custodia*, *Gvaricija*, *Gvardicija*, *Liguardo*.

Hidronimi

Osobito mjesto u postupku naseljavanja novih prostora zauzima voda i tereni uz vodu. Voda, tako rijetka na krškoj površini, ili upravo zbog toga, dala je bezbroj povoda za nova imenovanja. Toliko je važno da se izvorna riječ za vodu upotrijebi u lokalnom idiomu da je bilježnici ne prevode i onda kada to mogu,¹⁶ a budući da je riječ o dokumentima pravne naravi (oporukama, kupoprodajnim ugovorima, darovnicama...), takva se pedantnost može i shvatiti.

Oblici su sljedeći: **aranj**, 'voda' (*Aranj*, Rava) **blato** (selo *Blato* kod *Bokanjca* i lokalitet *Blato* kod *Nadina*), **blaće** 'blato' (lokaliteti u pov. selima *Praskvić* i *Čudomirščina*), **brod**, metafora sa značenjem 'na vodi' (potok *Babin brod*, pov. selo *Grusi* i *Brodac*, prijelaz preko potoka u selu *Rupalj*), **bubanj**, čest naziv za 'studenac' (pov. selo *Bubnjane*), **butina** (lokalitet u *Nadinu* i selu *Zablaće* kod *Vranskog jezera*, četvrt u *Murteru*), **jadro** (voda u selima *Nadin*, *Crno* i *Slivnica*, lokalitet *Jadrice* u pov. selu *Miljača*), **jezero** (*Jezerščina* u pov. selu *Komorci*, selo *Jezera* na *Murteru*),

¹⁴ Iako nam točno značenje ove geografske imenice (kao ni za *gripa/hripa/fripa*) nije poznato, prema čestotnosti pojavljivanja na istočnoj obali Jadrana gotovo sa sigurnošću možemo reći da se u nekom supstratskom idiomu odnosila na stjenovita uzvišenja i slične kamenite referente. U prilog tome svakako ide i velika starost pojma. Skok pretpostavlja predromanski, ilirski, leksički ostatak *almissa* (Skok, 1971, vol. I, str: 618-619 i vol. III, str: 305) koji jamči da se radi o vrlo važnom i u prostoru vidljivom referentu.

¹⁵ Skok u obliku *ostr(ov)*, vidi *ostrvo* što bi trebalo korespondirati s toponimskim likovima tipa *otok* (*Otočac*, *Otok*...). Čini se, međutim, da nije u pravu, jer se prostorna distribucija likova *otok* i *ostrvo* ne poklapa s njegovom težom. Vidi: Skok, 1950, str: 46, 189, 221 i 247; i Šimunović, 1986, str. 94

¹⁶ Zato izvornu hrvatsku riječ stavljaju u latinsku paradigmu padeža: npr. akuzativ od *potok* je *potocam*...

karan/karnica 'voda' (lokalitet *Karanac rat*, selo Krmčina, selo *Karnica* (danas Krneza), **kaška** 'glib' (lokalitet između sela *Vrbice* i *Rogova*), **lokva** (sela *Bubnjane*, *Rogovo* i *Vrbica*, bunar u Varoši u Zadru, *Lokva*, Rava), **lokvenjak** (voda u Nadinu), **otočac** 'otok' (lokalitet u selu Rupalj), **pišč** 'onomatopeja za vodu' (*Pišćalka* selo *Praskvić*, *Pišćevica* selo *Ljuba*, *Pišćevice* selo Poličnik), **potok** (u dokumentima potvrđen jedino kao opća imenica), **sliv** (selo *Slivnica*¹⁷), **slat** (*Zlato polje* selo Sikovo, *Zlatopolje* selo Račica, pov. selo *Slati Varech*, i lokalitet *Slotno polje* na Dugom otoku)¹⁸, **stubalj** (studenac u selu *Stubalj*), **šipnata** 'voda' (*Šipnata*, Rava), **trubalj** (studenac u selu *Kamenjane*), **voda** (*Vodanišća*, dvor u Zadru, *Vodišina*, lokalitet u Kukljici, *Vodanje* i *Vodenjak*, lokaliteti na Ižu), **vrutak** (lokalitet u selu *Biljane*), **vrulja** (lokalitet u selu *Perljane*), **zdenac** (lokalitet, selo Bokanjac).

Osobito mjesto u ovom pregledu trebalo bi s obzirom na važnost sadržaja pripasti hidronimu *Vrana* čije ime neki povezuju s ornitonom *vrana* (*Corvus cornix*), a bilježnički ga spisi navode kao *Aurana*, *Aurane* na više mjesta. Mi smo na drugom mjestu¹⁹ izrazili sumnju u ovo etimološko rješenje jer se čini nevjerojatnim da se dva najveća jezera u krškom predjelu povezuju s relativno recentnim jezičnim oblikom. Imena velikih voda redovito su stara, predhrvatska. Na zadarskom prostoru potvrđeno je četrdesetak hidronimnih likova s osnovom *aranj* i varijantama,²⁰ neki i sa sraštenim prijedlogom *v/va*, danas *u*, te metatezama *ar / ra*, pa s obzirom na važnost hidronima i na temelju toga vjerojatno rano imenovanje, i dalje ostajemo pri tvrdnji da se ovaj oblik ne bi trebao izvoditi iz naziva za pticu.

Ovom popisu bi u nekom drugom kontekstu analize svakako trebalo pridodati i romanske riječi potvrđene za vodu i terene uz vodu kao što su *Flumen* 'rijeka', *Fons* 'izvor', *Canal* 'kanal', *Fontana* 'česma' *Lacus* 'bara, jezero', *Pisina* 'bazen s vodom', *Puteus* 'studenac', *Rivus* i *Rigus* 'potok'.

Suvremena građa

Ova je građa, kako je već naznačeno, prikupljena na zadarskim otocima i u Kornatima, te samo djelomično na zadarskom kopnu, budući da suvremena toponomastička istraživanja na ovom prostoru nisu za sada provedena. Da ne bismo opterećivali rad s beskrajnim navođenjima, ovaj ćemo prikaz strukturirati bez inače prijeko potrebnih ubikacija referenata, budući da su podatci koji se navode uzeti iz objavljenih knjiga ili znanstvenih radova²¹ u kojima su ubicirani. Svi leksemi potvrđeni su u toponimskim likovima i iz njih su izvedeni, a navode se u jednom zajedničkom obliku za sve varijante u kojima su potvrđeni u anketama na terenu: Tako oblik *bok* vrijedi za

¹⁷ Ovdje postoji mogućnost, s obzirom na tešku identifikaciju grafema, da je riječ o fonemu /m/, pa bi onda bila riječ o *Slimnici*, što bi isključilo «vodnu» motivaciju. No, na fonetskom planu zamjena /m/ za /v/ ispred /n/ je česta pojava.

¹⁸ Osnova *slat* je postulirana na temelju brojnih ponavljanja u toponimskim osnovama, a koje se formalno, paretimološki, povezuju sa sadržajem 'zlato'. Tako su po našem mišljenju vrlo vjerojatni hidronimi (povijesni i suvremeni): *Zlobnica*, *Zlosela*, *Zlarin*, *Zložane*, *Zlatna luka* i *Zlatni vrh* (Dugi o.) te brojne *Slatine* na zadarskim otocima i drugdje.

¹⁹ Skračić, 1998, str. 221-235

²⁰ Filipi, 1984, str. 111-156 i Skračić, 1996

²¹ Skračić, 1996, 1987, str. 17-218 i 1995, str. 45-69

Bočac, Bočić, Bojci, Pribok, itd. Hrvatski leksemi odvojeni su od romanskih, uz ostalo i zbog toga da se bolje percipira odnos dvaju utjecaja u imenovanju te distribucija slavenskog i romanskog elementa u prostoru.

Geografske konfiguracije, hrvatski oblici

Ova je klasa geografskih leksema najbrojnija i najzastupljenija u toponimiji: *Babuj* 'okrugli kamen' *bok, brdo, brig* 'mali vrh', *celina* 'dio zemljišta', *draga, gora, greben, hrt, jama, jaz, klanac* 'udolina, prirodni put', *kljis* 'strmo brdo', *kus* 'komad zemlje', *luka, more, mel* 'pijesak', *njiva, obala, otok, progon/pargon* 'prolaz', *peć/pec* 'spilja', *pećina, prisika/prisik/prislig, piljac* 'kamenčić', *plana*, 'neplodna zemlja', *planka, podanak* 'zemljište u podnožju', *procip, pudarica* 'uzdignuto mjesto, vrh', *put, rapa 'jama' rt/rat/arar, rub* 'strmo podmorje', *rudina* 'livada', *rupa, stiza/staza, strana, struga*, 'prolaz' *šip* 'plitko mjesto', *špilja, šupa, teg* 'dio zemljišta', *tesan/tisno* 'morski prolaz', *trešej* 'udolina između dva vrha', *vrh/varh, vrhovina, vrta(l), zaglav* 'izdužen poluotok', *zgon* 'mjesto za saginjanje'

Geografske konfiguracije, predromanski i romanski oblici

U ovu skupinu možemo svrstati i one oblike koji su dokazano predromanski (grčki, praindoeuropski, a neki možda čak i predindoeuropski), a koji su do nas došli integrirani u romanski toponomastički sloj, bilo da su se njemu fonološki prilagodili ili da su do nas došli u svom izvornom indoeuropskom obliku. Takvih je leksema vrlo malo i najčešće se odnose na "osnovne elemente" (voda, kamen, prolaz) u reljefu. Druga velika skupina su mletački leksemi koji se gotovo u pravilu odnose na referente koji se dotiču mora. Ovu skupinu čine: *Banda* 'strana', *brak* 'podmorska uzvisina', *buža* 'rupa', *garma* 'strma uvalica', *grota* 'škrapa', *hripa/hrica* 'kamenit predjel', *kanelet* 'pličina', *kanižela* 'pličina', *konal, linga* 'plitko mjesto', *madrač* 'uvala, lučica', *omiš* 'vrh', *porat* 'pristanište', *plat* 'ravno mjesto', *punta* 'rt', *pošta* 'mjesto za lov u podmorju' *sika/seka* 'plitko mjesto ili otočić', *stret/štret* 'morski prolaz', *škanj, škar/šker* 'niska obala', *škoj* 'mali otok', *škrovada* 'izdužen poluotok s glavicom', *vabis* 'strmo podmorje', *vala* 'luka', *žal, žaplo* 'morski prolaz'.

Sastav i izgled tla, hrvatski oblici

Velika većina hrvatskih leksema u toponimiji se odnosi na kopnene reljefne oblike i posebno na samo tlo jer je kopno bilo primarna gospodarska orijentacija novonaseljenih Hrvata. Leksemi su: *Bel/bil, beljavka, brus, crljen/crven, gar* 'opaljeno zemljište', *glib* 'blato', *gol* 'bez vegetacije', *griža* 'kamen', *gruh/krug* 'kamen koji se drži za podlogu', *ilo* 'ilovača', *kal* 'blato', *kamen, krš, ljut, mulj, paržina* 'krupniji pijesak', *pesak, plasa* 'dobra zemlja u polju', *ploča, prag* 'nagli prijelaz plitko-duboko', *prašak, skras* 'krš', *skrača* 'škrapa', *stena, škrila, šupjak* 'probušen kamen', *oštar, pelav* 'gol bez biljnog pokrova', *pisan* 'mjestimično pokriven vegetacijom', *pliš* 'bez flore', *rus* 'crven', *suh* 'bez biljnog pokrova, nizak, plitak', *tust* 'debela zemlja', *žarvanj* 'kamen'.

Sastav i izgled tla, predromanski i romanski i ostali oblici

Ova je skupina, potisnuta hrvatskim oblicima, svedena na nekoliko najosnovnijih leksema: *fang* 'mulj', *petra* 'kamen', *krbun* 'izgoren, opaljen', *plat* 'ravan', *sabun* 'pijesak', *skalja/škalja* 'sitno kamenje', *tale* 'zemljište', *tubolj*, *tuf* 'crvena zemlja'.

Metaforički oblici, hrvatski

Leksikalizirane metafore jesu: *glava*, *grba/garba*, *kuk*, *lebro/rebro*, *plovac*, *vrata*, *zaglav* i *ždrilo*.

Ostale metafore su na različitim stupnjevima toponimizacije, a mnoge od njih se još uvijek percipiraju kao apelativi: *badanj*, *bačva*, *bičva*, *brk*, *brod*, *čaša*, *drvo*, *gačice*, *greda* 'prijelaz plitko-duboko u moru', *grlo*, *grob*, *hljib* 'otok okrugla oblika', *hrbat*, *hrnjav*, *guća*, 'potkošulja s rukavima', *kabao*, *kita*, *klobuk*, *kljun*, *ključ*, *korito*, *kosir*, *košulja*, *kotao*, *kruna*, *lopata*, *lopar*, *metla*, *misec*, *nozdra*, *obruč*, *obrva*, *oltar*, *perna/perla*, *pizda*, *pleće*, *rakno*, *rasoha*, *ražanj*, *rep*, *rilo*, *ruka*, *rukav*, *soba*, *soha*, *stol*, *stopa*, *striha*, *šator*, *šilo*, *škare*, *usta*, *zaik(jezik)*, *zub*, *zvono*.

Metaforički oblici, romanski

Treba reći da su mnogi od ovih leksema samo etimološki romanski, tj. u potpunosti su integrirani u hrvatski/čakavski leksik pa ih možemo smatrati našima: *bandira* 'zastava', *barilo* 'manja bačva', *batel* 'mali brod', *bisaga*, 'otok s dva vrha', *funestra* 'prozor', *galija* 'starinski brod na vesla', *gruja* 'dizalica', *gundula* 'mali brodić', *kabel*, *kandela* 'svjetiljka', *kantinada* 'kocka šećera', *kašun* 'sanduk', *katrida* 'stolica', *kogul* 'vrecasti dio povlačne mreže', *kolona* 'stupić za privez broda', *konoba*, *lancun* 'plahta', *lastra* 'prozorsko staklo', *murtar* 'okrugla kamenica', *pane* 'kruh', *parsura* 'tava', *skala*, *stramac* 'madrac', *šperun* 'motka na provi leuta', *škrima* 'mač', *taljur*, *tinda*.

Hidronimi

Ova kategorija zaslužuje posebno mjesto zbog nekoliko prastarih prežitaka: *Aranj* 'mjesto s vodom', *bara*, *blato*, *bunar*, *griblja* 'mali kanal s vodom', *jadro* 'mjesto s vodom', *jaruga*, *jezero*, *kal*, *karnica* 'mjesto s vodom', *lokanj/lokvanj*, *lokva*, *mljaka*, *pišč* 'onomatopeja za vodu', *ponikva* 'jama s vodom', *točilo* 'mjesto kojim teče voda', *rika*, *šepurina*, *šipnata* 'izvor vode', *voda*, *vrulja*, *vrutak*, *zdenac*.

Zaključak

Krški leksik zadarskog zaleđa i zadarskih otoka iznimno je dobro potvrđen u toponomastičkoj građi, arhivskoj ili suvremenoj, svejedno. Ukupni broj potvrda s kojima raspolažemo, nerazmjerno je veći od broja potvrda navedenih u ovom radu zato što smo

mnoha evidentna ponavljanja ispustili.²² Na drugoj pak strani sasvim je sigurno da rad ne donosi sve krške lekseme koji se nalaze u zadarskim toponimskim likovima, jer takav popis, barem za sada, jednostavno nije moguće sačiniti. Naime, s jedne strane, golema prostranstva, kopnena i otočna, još nisu terenski obrađena, a s druge, veliki dio arhivske građe još nije dostupan široj znanstvenoj javnosti.²³ Objektivna je činjenica da ovako heterogene toponimske likove – s bezbroj različitih grafija kada se odnose na povijesne i s bezbroj različitih govornih realizacija kada je riječ o suvremenima, nije lako ustrojiti. Svaka je klasifikacija po definiciji arbitrarna. Ipak, ono što se može bez sumnje iščitati iz ovih navoda, moglo bi se svesti u nekoliko konstatacija.

Prvo što svakako treba uzeti na znanje, iako se to može smatrati subjektivnom procjenom autora, jest da geografska, konkretno krška, istraživanja trebaju ići pod ruku s lingvističkim, jer je potpuno sigurno da se mnogi geografski termini iz ovih popisa ne nalaze ni u najboljim geografskim radovima objavljenim o ovoj temi.²⁴ Karakteristika je onomastike i konkretno toponomastike da često služi kao znanost pomoćnica arheologiji, povijesti, geografiji, kartografiji, i drugima a to znači da bi suradnja između onomastičara i geografa trebala biti sadržajnija. Golemi bi bio interes, s obzirom na svu našu prirodnu raznolikost, osobito kršku, da se uspostavi pouzdan leksikon, kako povijesnih tako i suvremenih geografskih termina. Na ovom je polju veliku prazninu popunio *Geografski rječnik A. Cvitanovića*, no to bi trebala biti drugačija vrsta priručnika.

Drugo, na planu kronologije imenovanja, ova građa pokazuje neke zanimljivosti o kojim smo također pisali u više navrata, a za ovu priliku ustanovit ćemo da krški leksik pouzdano skriva mnoge stare termine kojima još uvijek ne znamo značenje, budući nam nije poznat jezik u kojemu su nastajali. No, ti termini kao što su *aranj*, *garma*, *hripa*, *omiš*, osnova *skr-* danas su dio hrvatskog krškog leksika, štoviše, dio hrvatskog jezika, o čemu se rijetko vodi računa.

Kada je riječ o prisutnosti romanskog i hrvatskog elementa u leksiku, treba ponoviti ono što je već kazano ili naznačeno: stari je leksik pretežito hrvatski, bio on na kopnu ili na otocima. Leksik iz kasnijih razdoblja u zaleđu je i dalje hrvatski, s nekim kasnijim relativno beznačajnim utjecajima (venecijanski, vlaški, turski, srpski), a na otocima pod golemim pritiskom venecijanskog, osobito onaj njegov dio koji se odnosi na geografske konfiguracije na obali, moru i u podmorju. Dio koji se nalazi u unutrašnjosti otoka i na obradivim površinama nije izvrnut romanskom pritisku i gotovo je isključivo hrvatski.

Treće, metaforički su oblici također rezultat protoka vremena. Starija jezična stanja pokazuju mnogo manje interesa za ovakav tip imenovanja. Očito je riječ o inicijalnim procesima u imenovanju gdje se traži maksimalna preciznost. U kasnijim epohama, metafora je sve više, kako hrvatskih tako i venecijanskih. Neke su se toliko udomaćile da su se potpuno leksikalizirale, što znači pretvorile u riječi s novim općim značenjem (glavica = mali vrh).

²² Razumije se da su i ponavljanja leksičkih formi i/ili njihova odsutnost znak nečega, nečega socio-geografskog, a što se na ovaj ili onaj način odražava na jezičnom planu – u toponimskim likovima (imenima). Ovaj se rad, međutim, ne bavi tim pitanjima.

²³ Broj objavljenih dokumenata svakako je veći od ovoga koji nama služi kao predložak. No, za karakter ovoga pregleda sasvim je dostatan onaj broj koji je uzet u obzir.

²⁴ Usporediti: Cvitanović, 2002. i osobito Roglić, 2004., str. 272-336 "Prilog hrvatskoj krškoj terminologiji".

LITERATURA

- CVITANOVIĆ, A. (2002.): *Geografski rječnik*, Hrvatsko geografsko društvo Zadar, Matica hrvatska, Filozofski fakultet u Zadru, Zadar.
- FILIP, A. R. (1984.): *Hidronimija zadarskih otoka*, Onomastica jugoslavica, 11, Zagreb, 111-154.
- HILJE, E. (1994.): *Prilog povijesnoj topografiji zadarskog otočja*, Folia onomastica croatica, 3, Zagreb, 49-76.
- HILJE, E. *Građa za toponimiju zadarske regije u XIV. i XV. stoljeću* (rukopis)
- JURIŠIĆ, B. (1964.): *Iz primorske toponimije zadarskog i šibenskog kraja*, Pomorski zbornik, 2, Zadar, 985-1011. + dvije karte.
- ROGLIĆ, J. (2004.): *Krš i njegovo značenje, sabrana djela*, Geografsko društvo - Split, Hrvatsko geografsko društvo – Zadar, PMF, Zagreb – Geografski odsjek, Split- Zadar – Zagreb, 2004.
- SKOK, P. (1950.): *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima*, Jadranski institut JAZU, Zagreb.
- SKOK, P. (1971.): *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, JAZU, Zagreb.
- SKRAČIĆ, V. (1987.): *Toponimija kornatskog otočja*, Onomastica Jugoslavica, XII, Zagreb, 17-218, dvije karte.
- SKRAČIĆ, V. (1988.): *Toponimija kornatskog podmorja*, Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, 27 (17), Zadar, 17-34.
- SKRAČIĆ, V. (1996.): *Toponimija vanjskog i srednjeg niza zadarskih otoka*, Književni krug Split /Matica hrvatska, ogranak Zadar.
- SKRAČIĆ, V. (1998.): *Toponomastička građa Dugog otoka*, Čakavska rič, XXVI, 1-2, Split, 5-24 (Split, 1998/1999).
- SKRAČIĆ, V. (1998.): *Hidronimi na zadarskim otocima i zadarskom kopnu u XIV. i XV. stoljeću*, Folia onomastica Croatica, 7, Zagreb, 221-236 (Zagreb, 1999/2000).
- SKRAČIĆ, V. (2001.): *Distribuzione italo-croata di lessico toponomastico sulle isole zaratine*, Atti del Convegno - Adriatico, un mare di storia, arte, cultura, Maroni, Ancona, 115-125
- SKRAČIĆ, V. (2002.): *Koje otoke označava Porfirogenetov Katautrebeneo?*, Folia onomastica croatica, 11, Zagreb, 189-202.
- ŠIMUNOVIĆ, P. (1972.): *Toponimija otoka Brača*, Brački zbornik, 10, Supetar.
- ŠIMUNOVIĆ, P. (1986.): *Istočnojadranska toponimija*, Logos, Split.

RÉSUMÉ

Vladimir Skračić, Ante Jurić: Terminologie karstique dans la région de Zadar

L'espace physique que comprend la région de Zadar dans cette contribution est très diversifié. La richesse exceptionnelle en configurations géographiques (presque tous les types y sont présents, des sommets de la montagne aux haut-fonds sous-marins) se manifeste de façon éclatante dans le lexique des parlers locaux et notamment dans les noms de lieux. Les auteurs cherchent à exposer et à systématiser de manière claire la terminologie karstique faisant partie du corpus toponymique de l'arrière-pays, de la côte et des îles de la région de Zadar, historique et contemporain. L'analyse historique des noms est fondée sur le corpus toponomastique, inédit, du XIVe et XVe siècle. recueilli par E. Hilje, et l'analyse synchronique des résultats des recherches personnelles menées sur les îles et publiées dans les monographies sur les îles de Zadar et de Kornati. Une attention toute particulière est accordée, d'un côté, à la systématisation sémantique et motivationnelle du corpus, et de l'autre, à une répartition des termes selon la typologie des référents (géonymes, oronymes, hydronymes), à la classification typologique d'après le caractère lexical des termes (terminologie géographique "descriptive", métaphore), la stratification diachronique (couche préromane, romane et slave).

Un des principaux objectifs principal de cette contribution est de promouvoir la recherche interdisciplinaire et, en même temps, de faire valoir que la toponomastique soit une discipline auxiliaire d'un grand nombre de sciences, la géographie comprise.

SUMMARY

Vladimir Skračić, Ante Jurić: Karst terminology of Zadar region

The research area of this paper, defined as Zadar region, is much differentiated from geomorphological point of view. Such variety of referential types (including almost all known types of relief forms, from mountain peak to submarine ridge) is much reflected in the lexicon of local speeches, particularly in toponymy. The authors present and give a systematic preview of karst nomenclature, which has been comprised in toponymy of Zadar hinterland, coastal area and islands throughout history. The historical analysis has been based on unpublished toponomastic materials from 14th and 15th century written by E. Hilje. On the other hand, the contemporary analysis is the result of the authors' field research, published in monographs on Zadar and Kornati Islands.

Particular attention has been given to semantic and motivational systematization of the materials, classification of terms according to referential types (geonyms, oronyms, hydronyms), classification according to lexical status (standardized geographical terminology and metaphors) and according to diachronic stratification (pre-Roman, Roman and Croatian strata).

The authors pointed out that interdisciplinary research should be more promoted and accordingly, toponomastics has its position in many sciences, not only in geography.